

Ýéåêòðííûé èíäåêñ äèàëåêòèçìâ (ëèíãâèñòè÷åñêèå íðèìå÷àíèÿ ê èåììàòèçàòòðó)

Àâòîð ïéâã Ôâîòáíâè÷ Æïéïáíâ
09.07.2010 á.
Íñëåäíå ïáíâëåíèå 09.07.2010 á.

In essence, only in the electronic form this or that historic source may be fully investigated by the researcher. To create an automatic lemmatizer is the foremost and the most difficult task of the electronic lexicography and source study. While elaborating it, not only the orthographical, phonetic and morphological variants should be taken into consideration, but also the dialectal formations.

Nîçäàíèå

ýéåéòðííúò ááç áäáííûò ïòéðúâååò ïåñåûå áíðèçííòu íäðåå äñòòðé÷åñéèì ýçúêçíåíéåì.
Íí ñóùåñòåò, èíäííí á ýéåéòðíííííí áéåå òòò èéé èííé èñòòðé÷åñéèé èñòòðé÷íéé ñòåííåòëñý
áíñòòíííü èññéåäíååòåéþ ãííééíé ååðå è ííæååò áúòü íñåíáí èí åí åñåé ííéíòå ñåíèö
ñåíéñòå. Íæí èç íåéåíéåå ýðééòò íåñååíéò ïðéíååñå ë åíéåçàòåëüñòå ííñéåäíååí – ñéåí-éííéé
ííååñòåñéèö öåð, ååòèðóåíûò íåðåùùè ååñýòééåòèýè XI å.
(ñi. [Çàéèçíýé 2003]). Áåçónëíåíí, áíçííæíñòò èñòòðééí-ééíååèñòé÷åñéèíåí áíåéèçà
éñòòðééíåíí ñóùåñòåååííí áíçðåñòåþò ïñéåå íåðååååðéòåëüñííåí íåðååååå åéò íå åíñòòííüé
éííüþòåðííüé ýçúê – éííååðòååöéè á ýéåéòðíííííí-íååòííüé åéä. Å ýóïí ñéò÷åå ñ ííñíüþ
éííüþòåðííüé íåðååååöéè åíñòåòòíííííí åúñòðí ííñåó áúòü ñíçääíü èñ÷åðííüååþùèå ôíðííóéåçàòååéè
ééþäííó óååñòò óåéèò÷åñéè áíå çàåéèñéííñòé
íò ååí åíúåì. Áåñòå ñ òåí óåííñòü íåó-ííé íóåééèåòè ðóéííñíûò èñòòðé÷íééåí ííñåéåðåòíí
áíçðåñòåååò, åñéè ííå ñííðíåíæååååñý íå íðíñòò ôíðííóéåçàòåëýè, åéò ëéíååèñòé÷åñéè
íåðååååòåííüé ååðñèýè, ö.å. ñéíååóéåçàòåëýè é óåéñòå. Ñíçääíéå ååòòíåòè÷åñéèíåí
éåííåòèçåòðå á ýóïí ñíùñéå ýåéyåòñý íåðååíííé è íåéåíéåå ñéíæííé çåäåå-åé ýéåéòðíííé
éåéñéèíååðåòè è ýçúêçíåíéý å óåéíí. Íðé ååí ííñååíòååé åíéæííü áúòü ó-ðåíü íå ðíéüéí
ñòåíåååðííüå ñéíåíèçíåíéòåëüñíüå íåðåçöû, íí è ííñå-éñéåííüå íåðåååååòé÷åñéèå, ôííåòè÷åñéèå
é ííðóííéíå-åñéèå ååðéåíòü, åòåéæå åéåéååòíüå íåðåçåååíéý ðåçííé íòéðíäü.

Niiñòáâééáíéá

ñiiñáíííá íåðå÷íý äèàéâéòèçííá, èõ ñiiñáâáðàçííá èñ÷eñéáíéá íåñáóíäéíû, áí-íåðâûõ, äey òíáí, -òíáû íðèíáíéá éáííàòèçàòíðà áúéí iáñéñéíäéüíí ýôôâéòéáíû – òí÷íû è ííéíû – íðè áû÷éáíáíéé èáéñé÷áñééõ ááééíéõ, à áí-áòíðûõ, äey òíáí, -òíáû íðè ñíçäáíéé ñiiñáâóéáçàòáéý íñáéá áúòú óñòáííáéáíá äèàéâéòíáý íðèíáá ðóéííéñé. Áûýâéáíéá è èçó÷áíéá äèàéâéòéçííá, èáééçáâñòíí, ýâéýâòñý ááæííé -àñòúþ éþáíáí èñòíðééí-ééííáéñé-áñéíáí èññéááíáíéý. Èíáííí äèàéâéòíúá íáðàçíáíéý áééæá âñááñ ñòíýø è äéíáíéá áæéâíé ðå÷è è ýð÷á áñááñ áá ñòáðàéòðéçóþ. N ííííùþ íñíáíáíí eéþ-á éáííàòèçàòíðà íñáóò ñíçäáâàòüñý óéâçàòáéè äèàéâéòéçííá è ýéâéòðíííé ááðñéè ðíé èéè èííé ðóéííéñé.

Äèàöðííé÷áñéáý

ééâññéòééàòéý íñíáâííñòáé äðââáâðóññééõ äèàéâéòíáâ áééþ÷áåò ñéâäóþùéá iáðàíâðé÷áñééá ãðóííû (ñí. [Éðûñüéí 1998]):

(1)

íðàñëàâýíñééá àðõàèçíû[1];

(2)

íðàñëàâýíñééá äèàéâéòéçíû[2];

(3)

âñòí÷íñëàâýíñééá èíííâäöèé äíííñüíáíííáí íåðéíáá;

(4)

íáùéá ñíñáâííñòé äey òíáí èéè èííáí àðââàéá áíâíðíá;

(5)

ðàçííâðâíííû áééþ ðíé èéè èííû ìòäâéüíû ãíâíðíá.

Ê

íðàñëàâýíñééí àðõàèçíáí ìòííñèòñý, á-àñòííñòé, ááðèáòéâííñòü õíðí 3 è. áä. è íí. -éñééá á íðâçáíñá íá -òü è -ø. Ñ÷èòâåðóñý, -òí ííá ìòñóòñòâíâéá á áðââáâðóññééõ òâñòáð ñíâââðí-âíñòí-ííáí íðííñòíæäáéý, à á ííââðíáí-ííéñééõ èñòí-íééâá ãñééá òèðíéí íðââñòáâéáíá á ðàçíû òèíá ñíðýæäáéý éáé á åä., òáé è áí íí. -éñéá, á òí áðâíý éáé á áðââáâðóññééõ þãí-çáíäíû ìèñüíáííû íáíýòíééá – á ñíííâííí á 3 è. áä. -.

ñïðýæåíèý

[Çàèèçiyé 2004: 152–153]. Ááçóñéïâíí, òðåááóåòðñý òùàòåðëüíàý ìðíâåððéå áýðíâí áúâáñäà, íñéïèéüéò ìàòåðèàë ïðí-çäïäíûò ñ èñòï-íèéïâ á ýòíí ìòííðåíèë èçó-÷åí áíðäçäí õóæå ðíâåíðíñéï-íñéïâñéèö áäííûò. Ñííñòàæäíèå ýéâéòðííûò áåðñéè ðíâåíðíñéï-íñéïâñéïé è áåééòéí-áíéûñéïé ðóééïèéñå, ñåýçäííûò ñ íáùèì ìðíòñðåðòíí, ìðéåååååñíûé áúâáñäå íå ðíàðåååðæäååò: áåééòéí-áíéûñéïé ðóééïèéñü ðíâåðæéò ñòíéü æå ðäçííáðåçíûå áåðèåòéåíûå ðíòíû, -òí è èñòï-íèé ðíâåíðíñéï-íñéïâñéèé. Áñòù ñííñâåíèý ëëåååòù, -òí è ñðåáíá-çäïäíûå èñòï-íèé è ìðéé-åééñü ðíñòðåååííùè òðåðæåðåðñòéåì. Èñíñéüçíååíèå ñíéïòííé ýéâéòðíííé áúâáðéé ðíòí ìíçâíèéëí áú áññííééòù ì-ååéåíûå ìðíâåðü á ýçûéíåûò áäííûò. Èçó-÷åíèå áåðèåòéåíñòè ýóíâí òèïà òàí áíéåå áàæíí, -òí ñíà ýäéýåòñý éíáíâåðííéñéèì íáñëååéåì á ìðåñéèåäýñéïí.

Â

êà-÷-âñòåå ïðèìåðà ïðàñèåáýñéíåí àèåëåéòèçìå íïèàçàòåéüñí, â-÷-âñòñíñòè, ðàññïðñòòðåíåíèå ìéí-÷-áíèý -íåè-/-ååé â Äí ñòúåñòååéòäüñíûò íøæñéíåí ðíàà. Ñíññòååééåíéå ýéåéòðííûò ååðñéé íäíííåí è óíåí æå ñáíðíééå ðåçííåí åèåëåéòííåí ïðèññöíæåáíèý ïðîøèåíðå-÷-èò ñòðíýåøåíöñý íñéíæåíèþ íá õñòé-÷-éåñí ðíñòå òåèéò ñéíåòíðí ë-þ-çà-íæüñôò èñòí-÷-íèéåò. Òíèúéí íïéííàñòòååíáý ýéåéòðíííåí áûáíðéå ñíñòååòñòååóþùèò ñéíåòíðí íïçåíéèò õñòåííåèòü ïäééííóþ êåðòèéí ðàññïðååéåíèý åàðéèåòéåíûò ñéíåòíðí íà -íò è -íåè, êíòíðûå, áíçííæíí, èíåòþ ðíñòååííñûé ååíåçéñ (ñí. [Æíèíåâ 2009â: 224]).

Áåcóñëîâíî,

â ëäììàðèçàòìðå ãïëæíü áúðö ð-ðåíü, íaïðèìàð, ïððîñðàììñ ñ -æ-, ñâïéñòåâåíüá
âðæéððé-âïéñéèì ñéñòð-íéêàì (ñi.: ãïæ-ü, èæ-åíóö < èç+æáíóöü,
ðåæ-åòö < ðåç+æüæåðöù è äð.). Íie ìoðàæàþò ïðàñéàâýíñéèé ðåôëåêñ
íæéàðåéèçåöè *zg,
ïðòðéâíññòðåâåéåíüé ñòàðñéàâýíñéïíö ðåôëåêñó [~d’;], à òàéæå ííâññðàñé-íñéñéñéïíö
æå’; < æå’; < *-’; d~’;
(ñi.: íäúæåéðè, ðåæåýöè è íä.)[3].
ïððîñðàììñ ñ æä, òàéèì íáðàçì, ýäéëþþñý ïðèìàðíí ñíáñòåâííí ííâññðàñéíäí
ææåéåéðèçìà. Å òíi è äðóáíí ñéñ-åá ñòùñòåðåóþò æíéåðé-ïððåéòíüá íáïëñàíéý, éíòíðüå
òàéæå æíéæíü ó-ðåíü (ñi.: ðóóæ-èìè vs. üþæééóü < *teudj-).

Íêíí÷àíèå

1 ë. ii. -ëñèà -ií â iðâçáíñâ íáú÷íí ðâññíàòðéâàþò êàé èðàñëåâýíñéé èæàëéòèçí, ó âíñòí-íúô ñèàâýí iïéó÷éâòèé ðâññíðñòðâíáéå à þæñíé è Çäïàäííé Ðóñé. ìáíàéñí ñàìúâ ðâííéå ñéó÷æ èïýâëéåéý öëåéòéâííâ -ií ìòíå÷àþöñý â àæéëöéí-âíéùíñéé ðóééñèñè è íâðâíé-âíü ñéñééþ-éòåéüíí ìíâûlè ñòðíàìé èííâðâòéâà ñ íóéåâû ñóôôéññí: àé÷-üíí, iéà-üííñý, iïééóéíí è äð. [Æíéíáíâ 2009á: 53]. Ä iïäíáíû ïðéíàðàð
iïéíí ñòðíàòðéâàðò ñíâðâòé-âññéíâ ðâçáèòéå öëåéòéâííé èííâðâöèé, ñâíéñòâåâíí ñíâñòâåâíí
äðâåâíáðññéíí þâñ-çäïäíúí âíâîðâí.

Yëåêòðííàÿ

âúáíðéà èíïáðàòéáíûõ ôíðì 2 ë. íí. ÷èñéà íá îíäðâåðæääåò âúâíäà íá ócéî äèäéåéòííí, îíäáíðíäñéí-íñéíâñéíí, ôäðàéòåðå èíííâäöeíííûõ ôíðì öèäà iðèäéòå, íåñèòå è íá èõ îøñòóñòåè ê þäí-çäíàäíûõ áíâíðäö, áääå, èäé óéâçûâåðöny, áüé iðåäñòåäéäí áðóáíé öeí ááíðäåéèçàöe ; îí íåðâííö íäñééíâñéííö eeäññó.

Q1-11

òà è æá íáñòíèò àáéí ñ äðóäíé ýðéíé íñíááííñòúþ, éíòíðàý ñâýçûáàåòñý ñ ííááíðíäñéí-íñéíáñééíè
æíáíðàìè – ñ íñíáùí ðàçáèòéàì íðàñëáâýíñéèõ ãðóíí òéíà tort è
túrt (ñí.: ñðí÷üéú, ñúäðíáí)
è áéííáíéý, íðáòáùíù è ó.á.). Òàééà æá ðåðéáéñú íáíàðóæèáþòñý á ááééöéí-áíéúíñééõ
èñòí÷íéèáõ (ñí. [Æíéíáíâ 2009â]). Áåçóñëíáíí, ýóí ááééååò áíéåá ñéíæíé èáððéíó ðåðéáéñàöéè
óéàçáííû ãðóíí, íí áíáñòå ñ òái è íðääííéäååò áíáñáíéå áå ñõáíú á eáííàòéçàöéþ.

Âæéííâ

íáñòí á ðóéííñíû ñéñòí÷íéèáõ çáíèíàþò ðàçíúá áéáééòíúá òéíú íáíáùáíéý òáåðäúõ
èéè íýäééò áåéééíáöéííû ìáðäçöíá, éíòíðûá, íáñííáíí, éáé è áðóäéå áéáééòíúá
ýâéáíéý, áíééæíû ííéó÷éòü íòðåäæåíéå íðé ííäáééòíáíéè íáðàäéäí èáííàòéçàòíðà.

Æíéíáíâ

2009â – Æíéíáíâ Î.Ô. Ê èñòíðèè ñéàâýíñéíâí ááòéâà / Î.Ô.Æíéíáíâ // Rozprawy Komisji J zykowej. – S. 221–229.

Æíéíáíâ

2009â – Æíéíáíâ Î.Ô. Êíðíóñ áðååíåðóññééõ ñíèñéíâ íáðåíáñèñà Åôðåíà Ñèðèíà. II: ĐÍÁ, Ííáíá. 71â / Î.Ô.Æíéíáíâ // Russian Linguistics. – 2009. – 33. – C. 37–64.

Æíéíáíâ

2009â – Æíéíáíâ Î.Ô. Íðèñòáíèùå íáâúëíííâ (é ðåðéáéñàöéè áðóíí òéíà túrt/túlt) / Î.Ô.Æíéíáíâ // Đóññééé ýçûé
á íáó÷íííâ íñâáùáíéè. – 2009. – 1 1 (17). – N. 127–133.

Çàéèçíýê

2003 – Çàéèçíýê Á.À. Íðíáéáíù èçó÷áíéý líááíðíäñéíâí éíäáéñà XI áåéà,
íáéááíííâí á 2000 á. / Á.À.Çàéèçíýê // Ñéàâýíñéíâ ýçûéíçíáíéå. XIII íáæäóíáðíäíûé
ñúáçä ñéàâéñòíâ. Ëþáéýíà, 2003 á. Áíééäåû ðíññééñéé ááééåååöéè. – I., 2003. – N.
190–212.

Çàéèçíýê

2004 – Çàéèçíýê Á.À. Äðååíáíâíâíðíäñéé áéáééåéò / Á.À.Çàéèçíýê. – I.: ßçûéè ñéàâýíñééé
éóëüòóðû, 2004. – 872 ñ.

Êðûñüêî

1998 – Êðûñüêî Â.Á. Äðââíéé ííââíðiñéî-iñéíâñéèé äèàëâéò íà íáùâñéàâýíñéî ðííá / Â. Á. Êðûñüêî // Áññññüçàíèÿ. – 1998. – 1 3. – N. 74–93.

[1] Èìååòñý â âèäó ñîñðàíáíèå òíäî
èéè èííäî íáðàçíâàíèÿ íáùâñéàâýíñéî ïðtèññðæääíèÿ â òíé èéè èííé äèàëâéòíé çííå
ïðè âäî óòðàòå èéè ÷àñòè÷íí ñîñðàíáíèè â äðóäèõ äèàëâéòåõ.

[2] Èìåþòñý â âèäó äèàëâéòíúå ðàññðæääíèÿ
è èçíäéíññû, áíçíèêøèå â ïðàñéàâýíñéèé íáðèîã.

[3] Äðââíåððóññéàÿ ïðôñðàðàòèÿ óïðñùàåòñý.